

METINĖ EPLSAF 2017 METŲ ĮGYVENDINIMO ATASKAITOS SANTRAUKA

Įgyvendindamos Pagalbos maistu ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos veiksmų programas paramai iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo gauti (toliau – veiksmų programos), Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybės narės iki kiekvienų metų birželio 30 dienos privalo pateikti Europos Komisijai (toliau – EK) metines veiksmų programų įgyvendinimo ataskaitas. Kasmet teikiamose ataskaitose apžvelgiama veiksmų programų įgyvendinimo pažanga atsižvelgiant į pagrindinius finansinių ir fizinių rodiklių pasiekimus.

Bendra informacija

Veiksmų programos keitimai

2017 m. birželio 2 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kaip Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (toliau – EPLSAF) vadovaujanti institucija, vadovaudamasi 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 223/2014 dėl Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (OL 2014 L 72, p. 1) (toliau – Reglamentas) 9 straipsnio 1 dalimi, per Europos Komisijos elektroninio keitimosi duomenimis sistemą (SFC2014) pateikė prašymą iš dalies pakeisti veiksmų programą siekdama, kad organizacijos partnerės užtikrintų labiausiai skurstančių asmenų poreikius atitinkančių ir kokybiškų papildančių priemonių teikimą. Šiuo pakeitimu organizacijoms partnerėms suteikta galimybė gauti finansavimą, kaip tą numato Reglamento 26 str. 2 dalies (e) punktas, įsipareigojant partneres, kad jų teikiamos papildančios priemonės turėtų kuo didesnę efektyvumą ir pridėtinę vertę žmogui. Organizacijos partnerės papildančias priemones tikslinės grupės atstovams iki 2018 m. teikė negaudamos finansavimo iš EPLSAF lėšų.

Veiksmų programos keitimu taip pat atnaujinta informacija dėl maisto produktų ir higienos prekių dalijimų skaičiaus per vienerius kalendorinius metus.

Atsakingos institucijos

2017 m. pokyčių valdymo ir kontrolės sistemoje neįvyko.

Projekto vykdytojas

Kaip nurodyta 2016 m. pažangos ataskaitoje, pakeitus LRV nutarimą Nr. 55, EPLSAF projekto vykdytoju paskirta ESFA.

Projekto partneriai

EPLSAF projektų partneriai 2017 m. buvo visos (60) Lietuvos savivaldybių administracijos ir 3 atrinktos nevyriausybinės organizacijos (toliau – NVO):

- labdaros ir paramos fondas „Maisto bankas“;
- Lietuvos Raudono Kryžiaus draugija;
- Marijampolės krašto Samariečių bendrija.

2017 m. dirbo savarankiškai 29 savivaldybės; 20 savivaldybių kartu su labdaros ir paramos fondu „Maisto bankas“, 9 savivaldybės su Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija ir 2 savivaldybės su Marijampolės krašto Samariečių bendrija.

Iš esmės situacija partnerystės aspektu beveik nesikeičia nuo pat 2014 m., t. y. nuo EPLSAF įgyvendinimo pradžios – visada apie pusė savivaldybių administracijų projektų veiklas įgyvendina savarankiškai, likusi pusė dirba kartu su viena iš pasirinktų aukščiau nurodytų NVO.

EPLSAF tikslinė grupė

Kaip apibrėžta veiksmų programoje, vadovaujanti institucija kartu su socialiniais partneriais yra priėmusi sprendimą, kad asmenys tinkami būti tiksline grupe bus pripažįstami vadovaujantis 2013 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos piniginės paramos nepasiturintiems asmenims įstatymo nuostatomis. Paramos gavėjais yra laikomi asmenys, kurių vidutinės mėnesinės pajamos neviršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) 1,5 dydžio per mėnesį (t. y. 153 eurai).

2017 m. vienas VRP dydis = 102 eurai. Savivaldybių administracijos turi teisę tam tikrais atvejais taikyti išimtį (pvz., netekto maitintojo, sunkios ligos, vieno iš tėvų auginančio vaikus, daugiavaikių šeimų, socialinės rizikos šeimų ir pan. atvejais) ir nustatyti didesnę gaunamų pajamų dydį, bet ne daugiau kaip 2,2 VRP (t. y. 224,40 eurai).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2017 m. rugsėjo 20 d. nutarimu Nr. 756, pakeitė VRP dydžio reikšmę ir ją padidino iki 122 eurų. Tačiau šis dydis praktiškai taikomas tik nuo 2018 m. sausio 1 d., kaip tą numato minėtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas.

Bendras 2017 m. individualių asmenų skaičius, gavusių EPLSAF paramą sudarė 193.795 asmenis arba 6,81 proc. bendro visų Lietuvos gyventojų skaičiaus.

2014–2017 m. laikotarpiu mažėjant bendram Lietuvos gyventojų skaičiui, mažėjo socialinės paramos gavėjų skaičius, atsižvelgiant į tai mažėjo ir EPLSAF paramos gavėjų skaičius.

Kaip parodė 2017 m. atliktas struktūrinis EPLSAF galutinių paramos gavėjų vertinimas, gyventojų mažėjimą, kartu ir EPLSAF paramos gavėjų mažėjimą lemia kelios priežastys:

1. gaunamų pajamų (darbo užmokesčio, senatvės pensijų) didėjimas;
2. neigiamos demografinės tendencijos: senėjanti visuomenė, santykinai dideli emigracijos mąstai;
3. savarankiškų funkcijų perdavimas pačioms savivaldybės (kruopšti tikslinės grupės patikra, siekiant išvengti piktnaudžiavimo atvejų);
4. padidėjęs užimtumas ir sumažėjęs nedarbas;
5. sąlyginai psichologinės priežastys (t. y., nenoras būti labiausiai skurstančiu).

Kaip asmuo gauna EPLSAF paramą?

Kreipdamasis dėl paramos, asmuo užpildo prašymą EPLSAF paramai gauti savo savivaldybėje (seniūnijoje). Prašyme nurodomi duomenys apie asmenį, bendrai gyvenančius asmenis, asmens ir bendrai gyvenančių asmenų veiklos pobūdis, gaunamos pajamos bei kita paramai gauti reikalinga informacija.

Projektų atranka ir įgyvendinimas

Projektų atranka – valstybės projektų planavimas.

Projekto vykdytojas, 2017 m. pradėjo įgyvendinti dvimetį (2017–2018 m.) projektą „Parama maisto produktais IV“. Projekto vertė 32,8 mln. eurų. Įgyvendindamas šį projektą projekto vykdytojas 2017 m. buvo atsakingas už:

- maisto produktų viešųjų pirkimų vykdymą;
- įsigytų maisto produktų tiekimo grafikų iki partnerių centrinių sandėlių sudarymą;
- bendradarbiavimą su partneriais ir tiekėjais;
- atsiskaitymą už įgyvendintas projekto veiklas vadovaujančiai institucijai.

2017 m. pagal projektą nupirkti šie maisto produktai: aukščiausios rūšies kvietiniai miltai, makaronai, grikių kruopos, plikytų ryžių kruopos, trijų grūdų kruopos, baltasis cukrus, rapsų aliejus, kaulienos konservai, vištienos konservai, žuvies konservai, konservuota daržovių sriuba, konservuoti žirneliai, konservuotos pupelės, sausi pusryčiai, avižiniai sausainiai, saldintas tirštintas pienas, greitai paruošiama avižų košė.

Iš šių maisto produktų buvo sudaryti krepšeliai, kurie buvo išdalinti labiausiai skurstantiems asmenims: 2017 m. vasario, balandžio, birželio, rugpjūčio, spalio ir gruodžio mėn. Maisto produktų krepšeliai buvo paskirstomi pagal savivaldybes, atsižvelgiant į partnerių pateiktą informaciją apie labiausiai skurstančių asmenų skaičių konkrečioje savivaldybėje.

Visi tikslinės grupės atstovai gavo vienodus maisto produktų krepšelius. Maisto produktai atskirų dalijimų metu buvo rotuojami, į jų sudėtį įėjo po 8–9 skirtingų rūšių produktus.

Taip pat 2017 m. pradėtas pasiruošimas naujam projektui, skirtam higienos prekių įsigijimui ir paskirstymui vargingai gyvenantiems asmenims nuo 2018 m. pradžios. Projekto vykdytojas, įsigaliojus atitinkamiems teisės aktams, 2017 m. paskelbė viešuosius pirkimus 5 higienos prekėms įsigyti, t. y. muilui, šampūnui, skalbimo priemonėms, dantų pastai ir dantų šepetėliams. Sutartys su laimėjusiais tiekėjais pasirašomos 2018 m. pradžioje.

Bendrieji rodikliai

Išteklių rodikliai

Rodiklis	Matavimo vienetas	2014	2015	2016	2017	Sukauptoji vertė
Visa tinkamų finansuoti viešųjų išlaidų, patvirtintų dokumentuose, kuriuose nustatomos veiksmų rėmimo sąlygos, suma	EUR	11 606 522,24	16 417 000,00	0,00	32 834 000,00	60 857 522,24
Visa įgyvendinant veiksmus paramos gavėjų patirtų ir sumokėtų tinkamų finansuoti viešųjų išlaidų suma	EUR	3 395 723,21	13 124 242,72	11 404 777,00	3 326 872,20	31 251 615,13
Visa įgyvendinant veiksmus, susijusius su pagalbos maistu teikimu, paramos gavėjų patirtų ir sumokėtų tinkamų finansuoti viešųjų	EUR	3 395 723,21	13 124 242,72	11 404 777,00	3 326 872,20	31 251 615,13

išlaidų suma (kai tinkama)						
Visa įgyvendinant veiksmus, susijusius su pagrindinės materialinės pagalbos teikimu, paramos gavėjų patirtų ir sumokėtų tinkamų finansuoti viešųjų išlaidų suma (kai tinkama)	EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Visa Komisijai deklaruota tinkamų finansuoti viešųjų išlaidų suma	EUR	0,00	0,00	11 004 687,00	13 807 520,38	24 812 207,38

Paskirstytos pagalbos maistu produkto rodikliai

Rodiklis	Matavimo vienetas	2014	2015	2016	2017	Sukauptoji vertė
Vaisių ir daržovių kiekis	tonos	0,00	75,16	139,81	362,36	577,33
Mėšos, kiaušinių, žuvies ir jūros gėrybių kiekis	tonos	142,98	185,64	260,53	338,74	927,89
Miltų, duonos, bulvių, ryžių ir kitų krakmolingų produktų kiekis	tonos	2 388,89	3 669,17	3 486,63	2 755,38	12 300,07
Cukraus kiekis	tonos	371,00	906,56	676,60	715,94	2 670,10
Pieno produktų kiekis	tonos	0,00	182,84	333,63	359,24	875,71
Riebalų, aliejaus kiekis	tonos	426,72	540,55	610,58	832,52	2 410,37
Perdirbtų maisto produktų, kitų maisto produktų (nepriskirtų prie minėtų kategorijų) kiekis	tonos	0,00	365,10	407,50	1 066,88	1 839,48
Paskirstytos pagalbos maistu bendras kiekis	tonos	3 329,59	5 925,02	5 915,28	6 431,06	21 600,95
Tik už maisto vežimą, skirstymą ir sandėliavimą pagal VP sumokėta dalis	%	0,00	0,00	0,00	0,00	
EPLSAF lėšomis bendrai finansuoto maisto dalis, atitinkanti partnerių organizacijų paskirstytą bendrą maisto kiekį	%	71,50	59,16	52,27	54,76	
Bendras paskirstytų valgio porcijų, iš dalies arba visiškai finansuotų pagal VP, skaičius	skaičius	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Bendras paskirstytų maisto davinių, iš dalies arba visiškai finansuotų pagal VP, skaičius	skaičius	755 660,00	1 468 371,00	1 220 445,00	1 034 848,00	4 479 324,00

Paskirstytos pagalbos maistu rezultato rodikliai

Rodiklis	Matavimo vienetas	2014	2015	2016	2017	Sukauptoji vertė
Bendras pagalbą maistu gaunančių asmenų skaičius	skaičius	272 113	250 560	218 769	193 795	935 237
15 metų ar jaunesnių vaikų skaičius	skaičius	57 273	57 688	60 627	52 994	228 582
65 metų ar vyresnių asmenų skaičius	skaičius		9 138	9 109	9 927	28 174
Moterų skaičius	skaičius	67 208	83 898	110 086	97 880	359 072
Migrantų, užsienio kilmės dalyvių, mažumoms (įskaitant marginalizuotas bendruomenes, pavyzdžiui, romus) priklausančių asmenų skaičius	skaičius	996	2 616	3 227	2 201	9 040
Neįgalųjų skaičius	skaičius	13 693	18 866	19 710	19 140	71 409
Benamių skaičius	skaičius		566	506	449	1 521

Struktūrinis galutinių paramos gavėjų vertinimas (trumpas aprašymas)*Apie paslaugos teikėją*

Vadovaujanti institucija 2017 m. lapkričio 10 d. pasirašė EPLSAF struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo paslaugų sutartį su paslaugos teikėju.

Paslaugos teikėjas buvo sudarytas iš trijų organizacijų: UAB „PPMI Group“, VšĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto (VPVI) ir UAB „Vilmorus“.

UAB „PPMI Group“ pagrindinė veikla – tyrimų ir vertinimo paslaugos viešojo administravimo institucijoms, padedant joms tobulinti gebėjimus, skatinant naujausių administravimo metodų diegimą, didinant viešosios politikos efektyvumą. UAB „PPMI Group“ buvo sukurta kaip VPVI valdanti ir instituto veiklą papildanti bendrovė.

VPVI yra vienas stipriausių Lietuvoje viešosios politikos analizės ir vertinimo centrų, kuris atlieka viešosios politikos srities vertinimus ir tyrimus, ir teikia siūlymus viešajai politikai ir jos administravimui tobulinti.

2004-2016 m. VPVI ir „PPMI Group“ kasmet atliko vidutiniškai po 10 didelės apimties darbų savo klientams, tarp kurių yra beveik visos Lietuvos Respublikos ministerijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija (Ministro Pirmininko tarnyba), Europos Komisija ir kitos ES bei nacionalinės institucijos. Instituto darbuotojai taip pat sėkmingai įgyvendino EPLSAF veiksmų programos išankstinį vertinimą, 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinį vertinimą bei kitus vertinimus ir tyrimus socialinės politikos srityje.

UAB „Vilmorus“ yra nepriklausomas visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras, kuris dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų projektuose bei koordinuoja tokius projektus Baltijos šalyse. „Vilmorus“ atlieka viešosios nuomonės apklausas visuomenei aktualia tematika, taip pat sociologinius tyrimus, kurių dalis turi monitoringo pobūdį. Rinkos tyrimų srityje nuolat atliekami vartotojų pasitenkinimo, nuostatų, elgsenos ir kiti tyrimai. Kas mėnesį „Vilmorus“ atlieka reprezentatyvias Lietuvos gyventojų apklausas.

Paslaugos teikėjui kelti reikalavimai

Vadovaujanti institucija vertinimo imtį išplėtė, siekdama surinkti kuo daugiau informacijos ne tik apie EPLSAF tikslinę grupę, bet ir socio-ekonominę padėtį šalyje, kad būtų galima ateityje atsižvelgiant į vertintojų pateiktas rekomendacijas ir išvagas, nacionaliniu lygmeniu EPLSAF paramą padaryti kuo efektyvesnę vargingai gyvenančių žmonių atžvilgiu.

Vertintojams buvo nustatyti trys uždaviniai:

1. Atlikti organizacijų partnerių ir galutinių paramos gavėjų apklausas, siekiant surinkti informaciją apie:

1.1. galutinių paramos gavėjų amžių, lytį, užimtumą, socialinį statusą, finansinius resursus, gyvenamąją vietą ir kt.;

1.2. laikotarpį, kiek ilgai asmuo yra EPLSAF paramos gavėjas ir (ar) kitos socialinės paramos naudotojas;

1.3. panašumus ir skirtumus tarp skirtingų Lietuvos regionų, didžiųjų ir mažųjų Lietuvos savivaldybių EPLSAF paramos aktualumo ir atitikimo tikslinės grupės lūkesčiams kontekste.

2. Atlikti apklausų duomenų analizę ir kokybinį vertinimą remiantis atliktų apklausų duomenimis, oficialiais informacijos šaltiniais, duomenų analizės ir vertinimo metodais, siekiant:

2.1. išsiaiškinti EPLSAF paramos tinkamumą, efektyvumą, pridėtinę vertę;

2.2. nustatyti pagrindines priežastis, turinčias įtakos EPLSAF paramos gavėjų skaičiaus dinamikai.

3. Pateikti rekomendacijas dėl EPLSAF paramos administravimo tobulinimo ateityje, siekiant padidinti paramos paskirstymo efektyvumą ir atitikimą galutinių paramos gavėjų poreikiams ir lūkesčiams.

EPLSAF organizacijų partnerių apklausa

Telefoninė organizacijų partnerių apklausa atlikta vadovaujančiai institucijai pateikus organizacijų atsakingų asmenų kontaktus iš visų Lietuvos savivaldybių ir NVO. Respondentai atstovavo šias institucijas ir organizacijas:

- miestų ir rajonų savivaldybių administracijas (N=56);
- miestų ir rajonų savivaldybių administracijų priskirtas funkcijas vykdančias viešąsias įstaigas (N=3);
- labdaros ir paramos fondą „Maisto bankas“ (N=6);
- Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugiją (N=4);
- Marijampolės krašto samariečių bendriją (N=1).

Telefoninės apklausos būdas pasirinktas kaip efektyvus ir tinkamas duomenų rinkimo būdas, nes taip galima greitai ir betarpiškai pasiekti organizacijas partneres. Vykdam apklausas organizacijos partnerėms buvo išsiųstas EPLSAF vadovaujančios institucijos raštas, raginantis bendradarbiauti su tyrėjais ir aktyviai dalyvauti apklausoje.

EPLSAF galutinių paramos gavėjų apklausa

Teikiant siūlomas EPLSAF vertinimo paslaugas atlikta reprezentatyvi telefoninė galutinių paramos gavėjų apklausa, kurios metu gauti 1072 paramos gavėjų tinkamai užpildyti klausimynai, užtikrinant, kad atsakymus į klausimynus pateikę respondentai reprezentuotų visą galutinių paramos gavėjų pagal kategorijas: lytį, amžiaus grupę, gyvenamąją vietovę, neįgalumą ir pan.

Telefoninę apklausą vykdė „Vilmorus“ interviuotojai. Darbas buvo vykdomas iš „Vilmorus“ patalpų, naudojantis „Vilmorus“ telefonais. Su sunkiai pasiekiamais asmenimis, kaip benamiai, buvo dirbama atskirai, konsultuojantis su organizacijomis partnerėmis.

Apklausos tipo pasirinkimas

Galutinių paramos gavėjų apklausa vykdoma telefonu dėl operatyvumo bei optimalaus kainos ir kokybės santykio. Atliekant apklausą telefonu iš „Vilmorus“ biuro patalpų, buvo galimybė prižiūrėti interviuotojų darbą ir operatyviai spręsti iškylančius metodologinius klausimus.

Respondentų atranka, kvotos ir kontroliuojami parametrai

Respondentų atrinkimui iš generalinės paramos gavėjų aibės buvo svarbūs gavėjų sąrašai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija perdavė savivaldybių paramos gavėjų sąrašus ir informaciją apie jų socialinę demografinę struktūrą.

Atrenkant respondentus pirmiausiai buvo kontroliuojami gyvenamosios vietovės (savivaldybės), amžiaus grupių ir lyties parametrai. Savivaldybių perduota informacija apie paramos gavėjus neapėmė visų socialinių demografinių charakteristikų, todėl respondentai iš neįgaliųjų, benamių, migrantų, užsienio kilmės, tautinių mažumų kategorijų buvo papildomai renkami, jei jų trūko kvotose, baigiamajame apklausos etape. Daugiau informacijos žr. pridedamame prie ataskaitos „Vertinimo informacija“.

Tikslinės grupės poreikiai ir paramos pridėtinė vertė

Paramos maistu atitikimą tikslinės grupės poreikiams iliustruoja apklausos duomenys. Organizacijos partnerės ir paramos gavėjai teigia, kad EPLSAF parama yra aktuali labiausiai skurstantiems asmenims. 87 proc. partnerių organizacijų ir 86 proc. paramos gavėjų teigė, kad parama yra naudinga arba labai naudinga tikslinei grupei.

Parama turi teigiamą poveikį daugumai paramą gaunančių namų ūkių: 58 proc. apklaustų paramos gavėjų teigė, kad jų namų ūkio padėtis dėl paramos maisto produktais pasikeitė. Apklausos duomenų analizė rodo, kad optimistiškiau paramos poveikį vertina tie respondentai, kurių namų ūkiuose bent vienas šeimos narys gauna darbo užmokestį (60,8 proc.) lyginant su respondентаis, kurių namų ūkiuose niekas neuždirba (56,2 proc.). Taip pat moterys (60,1 proc.) paramos poveikį vertino palankiau nei vyrai (55 proc.). Lyginant pagal amžiaus grupes vaikai (68,6 proc.) ir asmenys vyresni nei 65 m. (66,7 proc.) dažniau nei kitokio amžiaus respondentai teigė, kad namų ūkio padėtis pasikeitė dėl EPLSAF paramos. Reikšmingų skirtumų tarp miesto ir kaimo vietovėse gyvenančių paramos gavėjų poveikio vertinimo duomenys neparodė. Taip pat reikšmingų skirtumų nepastebėta ir lyginant respondentus pagal namų ūkį, konkrečiai lyginant vienišus tėvų su vaikais namų ūkius su visais kitais paramos gavėjais. Partnerių organizacijų atstovai teigė, kad paramos poveikis individo lygiu pasireiškia skirtingai: daliai gyventojų parama maistu yra reikalinga kaip išgyvenimo ir prasimaitinimo priemonė, kitiems – tai būdas persikirstyti pajamas, sutaupyti pinigus maistui skirti kitoms reikmėms, pvz., žieminei avalynei, kanceliarinėms priemonėms.

Savo ruožtu EPLSAF veiksmų programos organizacijų partnerių atstovai maisto paketo sudėtį įvertinimo palankiai. Partneriai teigė, kad maisto paketo sudėtis ženkliai pagerėjo ir tuo yra patenkinti tikslinės grupės atstovai. Maisto produktų paketas kasmet vis labiau subalansuotas: jame yra produktų, kuriuos galima suvalgyti atsidarius pakuotę bei tokių, kurių užtenka ilgai, nes

naudojant galima gaminti karštą maistą. Taip pat į paketą įtraukta ne pirmo būtinumo, tačiau pramos gavėjų vertinamų produktų kaip sausi pusryčiai, sutirštintas saldintas pienas, sausainiai. Per kalendorinius metus vienas po kito einančių maisto produktų dalijimo metu produktai yra rotuojami. Taip palaikomas tolygumas tarp maisto paketų sudėties, dedamos pastangos užtikrinti maisto paketo patrauklumą, galimybę sunaudoti tam tikrus produktus.

Tyrimo metu buvo nagrinėjamas maisto paketų diferencijavimo tikslingumas. Šiuo metu visi tikslinės grupės atstovai gauna vienodus maisto produktų krepšelius. Nors partnerių atstovai teigė, kad EPLSAF programa nėra pritaikyta atliepti benamių poreikiams, neišdalinti maisto produktai yra perduodami labdaros valgyklos, kurios gamina maistą ir pamaitina benamius. Partnerių teigimu, kad maisto paketų diferencijavimas sukeltų riziką supriešinti paramos gavėjus: skirtingi daviniai galėtų sukelti įtampą ir nepasitenkinimą tarp paramos gavėjų dalijimo punktuose. Taip pat paramos diferencijavimas reikštų papildomą našą priimant paramos gavėjų paraiškas (skirtingi prašymai, skirtingi kriterijai, daugiau procesų) bei sumaištį paramą dalijant dalijimo punktuose (didesnė klaidų rizika).

Papildančių priemonių būtinumas programos tinkamumui užtikrinti

Statistinių duomenų apžvalga rodo, kad dažniausiai skursta bedarbiai (62 proc.), skurdo riziką dažniau patiria kaimo (35 proc.) nei miesto (16 proc.) gyventojai, pagal amžiaus grupes labiau linkę skurdo riziką patirti vaikai (26 proc.) ir vyresni nei 65 metų asmenys (28 proc.), bei vieno asmens (43 proc.) ir vienišo tėvo su vaikais (42 proc.) namų ūkiuose gyvenantys asmenys. EPLSAF paramos gavėjų apklausos duomenys šias tendencijas patvirtina. 54 proc. apklausoje dalyvavusių paramos gavėjų gyvena namų ūkiuose, kuriuose nėra vienas asmuo negauna darbo užmokesčio. Apklaustų asmenų namų ūkiuose gyveno 35,1 proc. vaikų iki 17 metų. Pagal namų ūkio tipą apklausti respondentai dažniau gyveno vieno asmens (23,4 proc.) bei vieno suaugusio su vaikais (17,1 proc.) namų ūkiuose. Duomenys leidžia daryti išvadą, kad pagrindinės skurdo priežastys yra nedarbas ir žemos disponuojamos pajamos. Taip pat reikšmės gali turėti nepakankamas išsilavinimas, infrastruktūros, paslaugų ar informacijos neprieinamumas. Parama maistu skurstantiesiems padeda kompensuoti nepakankamas pajamas, prisideda prie šeimų prasimaitinimo poreikių, tačiau tai nėra pakankama priemonė siekiant sumažinti skurdą.

ES šalys narės sutaria, kad paramos gavėjams reikia daugiau pagalbos nei maisto paketų, o EPLSAF paramą maistu traktuoja kaip galimybę pasiekti paramos gavėjus, siekiant jų aktyvavimo ir socialinės integracijos. Laikydami tokio požiūrio, šalys narės siūlo skirtingų papildomų priemonių.

Iki šiol programos partneriai Lietuvoje papildančių priemonių, kurios būtų finansuojamos per EPLSAF, neįgyvendino. Kita vertus, partneriai vykdo tam tikras papildomas veiklas savo iniciatyva ir savo lėšomis. Pavyzdžiui, daugelyje savivaldybių partneriai informuoja paramos gavėjus trumposiomis žinutėmis apie paramos dalijimo vietą ir laiką, nugabena maisto produktus gavėjams, kurie negali patys produktų pasiimti, primena apie prašymų pateikimą kitiems metams, dalija darbo pasiūlymo lankstinukus. Kai kuriuose rajonuose dalijimo metu organizacijų atstovai užmezga ryšius su daugiavaikėmis šeimomis ir vienišais asmenimis, paremia juos papildomais maisto produktais, pagaminto maisto porcijomis, daiktais ir drabužiais, vaikus įtraukia į dienišius užsiėmimus, išvykas ir vasaros stovyklas.

Papildančių priemonių poreikiai Lietuvoje ir pasiruošimas jas teikti gana išsamiai buvo nagrinėjamas apklausose. Paklaustos kokių priemonių labiausiai reikėtų tikslinei grupei, organizacijos partnerės teigė, kad galutiniams paramos gavėjams labiausiai trūksta: patarimų apie asmens higieną (50 proc.), mokymų apie finansų valdymą (38,6 proc.), individualių konsultacijų (35,7 proc.), psichologinės pagalbos suaugusiems (35,7 proc.), patarimų apie maisto ruošimą ir laikymą (32,9 proc.). Paramos gavėjai dažniausiai atsakė, kad jokių papildančių priemonių gauti

nenorėtų (77 proc.). Norintieji papildomų priemonių dažniausiai minėjo būtinąją medicininę pagalbą (7,5 proc.), individualias konsultacijas (7,3 proc.), teisinę pagalbą (6,7 proc.), nukreipimą į kompetentingas institucijas (6,5 proc.), finansų valdymo (5,3 proc.), psichologinės pagalbos suaugusiems (5,3 proc.). Duomenys rodo skirtumą tarp organizacijų partnerių požiūrio į tikslinės grupės poreikius ir pačių paramos gavėjų išsakytų poreikių. Tokį nuomonių skirtumą galima aiškinti keliais būdais. Pirmą, tikslinė grupė nėra homogeniška – tarp paramos gavėjų yra įvairių žmonių, turinčių skirtingų problemų ir skirtingų poreikių. Respondentai iš organizacijų partnerių atsakinėdami galėjo omenyje turėti asmenis, patiriančius sunkiausias socialinės atskirties formas. Savo ruožtu apklausą atlikę interviuotojai pastebėjo, kad tarp apklaustų paramos gavėjų nedominuoja asocialūs asmenys, buvo neįauku klausti, ar jiems būtų aktualūs patarimai apie asmens higieną. Kita vertus, paramos gavėjų atsakymą galėtų paaiškinti motyvacijos trūkumas arba ankstesnė patirtis, kai gautos papildomos paslaugos (konsultacijos ir patarimai) buvo mažai naudingi.

Paramos prieinamumas tikslinei grupei: informavimas, paraiškų pateikimas, paramos atsiėmimas

Tikslinės grupės informavimas apie paramos galimybes yra efektyvus ir pakankamas. Dažniausiai potencialūs paramos gavėjai apie paramos galimybes sužino iš socialinių darbuotojų, seniūnijose dirbančių asmenų, kurie tikslinės grupės atstovams pasiūlo užpildyti prašymą. Svarbus informacijos kanalas yra draugų, giminių ar kaimynų žodžiu perduodama informacija. Vadovaujanti institucija programą viešina pasitelkdama TV reportažus, viešojo transporto ekranus, straipsnius regioninėje žiniasklaidoje.

Partnerių organizacijų atstovai teigė, kad tikslinės grupės informavimas ir prašymų priėmimas seniūnijose yra efektyvus būdas, nes potencialūs paramos gavėjai kreipiasi į seniūnijas dėl įvairių su socialine parama susijusių reikalų – dėl socialinių išmokų, kompensavimo už šildymą, vaikų nemokamo maitinimo ir pan.

Svarbu atkreipti dėmesį, į vieną iš rizikų pasireiškiančių EPLSAF įgyvendinimo kontekste – paramos gavėjų stigmatizacija ir psichologiniai sunkumai. Apklausoje keletas paramą gaunančių respondentų paminėjo, kad patiria psichologinius sunkumus kreipiantis ar atsiimant paramą maistu. Savivaldybių ir NVO atstovai taip pat yra pastebėję, kad retkarčiais tikslinės grupės atstovai atsisako gauti paramą. Organizacijos partnerės apklausoje teigė, kad viena priežasčių, kodėl mažėja paramos gavėjų skaičius yra nenoras būti „labiausiai skurstančiu asmeniu“. Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad programos pavadinimas gali kelti neigiamų asociacijų, paskatinti paramos gavėjus save vertinti kaip nepilnaverčius, užribyje esančius asmenis.

Partneriams kylantys iššūkiai susiję su logistika, finansavimu

Prie efektyvaus logistikos planavimo prisideda efektyvus organizacijų partnerių informavimas. Partneriai džiaugiasi, kad metų pradžioje turi informaciją, kokie produktai sudarys maisto paketus einamaisiais metais. Tai leidžia iš anksto numatyti produktų kiekius ir tūrius, kruopščiau planuoti transportavimo ir sandėliavimo poreikius. Taip pat informacijos apie būsimų paketų sudėtį valdymas užtikrina sklandesnį bendravimą su paramos gavėjais, leidžia juos nuraminti, kad laukiamas produktas, pvz., aliejus, bus dalijamas kito dalijimo metu.

Pagrindinis organizacijoms partnerėms kylantis sunkumas yra finansavimo trūkumas. Daugumai programos partnerių (58,6 proc.) nepakanka 5 proc. fiksuotos normos lėšų nuo maisto produktų pirkimo išlaidų. Apklausos rezultatai parodė, kad dažniausiai nuosavas lėšas organizacijos partnerės naudoja sandėlių nuomos ir produktų transportavimo išlaidoms padengti. Programos partneriams, kurie organizuoja paramos išdalijimą savivaldybėse, paprastai reikia išnuomoti centrinį sandėlį, į kurį tiekėjai atveža produktus, suorganizuoti ir apmokėti transportą, kuris išvežioja į dalijimo punktus bei surasti dalijimo punktus ir, jei reikia, padengti nuomos išlaidas. Kai kurios

savivaldybės pagal galimybes prisideda prie sandėliavimo ir transportavimo organizavimo – suteikia automobilį produktų išvežiojimui, nemokamai leidžia naudotis patalpomis įsirengti dalijimo punktą, padengia dalį patiriamų išlaidų. Savivaldybių įsitraukimui reikšmės gali turėti NVO darbuotojų derybiniai sugebėjimai, savivaldybių suinteresuotumas perduoti paramos organizavimą NVO, kt. Partneriai, koordinuojantys paramos dalijimą daugiau nei vienoje savivaldybėje, turi galimybę paskirstyti nuostolius ir pelną tarp jų, todėl jiems kyla mažiau su finansavimo trūkumu susijusių problemų.

EPLSAF veiksmų programos vadovaujančiai institucijai pateiktos rekomendacijos:

- Siekiant spręsti skurdo problemą, EPLSAF paramos maistu dalijimą derinti su papildomomis priemonėmis, nukreiptomis į paramos gavėjų užimtumo ir socialinės įtraukties, įskaitant sveikatos ir socialinių paslaugų prieinamumą, didinimą.
- Siekiant padidinti paramos prieinamumą ir operatyvumą skatinti savivaldybes plačiau taikyti išimtį, numatančią galimybę asmenį įtraukti į EPLSAF paramos gavėjų sąrašą, jei jo pajamos neviršija 2,2 VRP dydžio. Taip būtų prisidedama prie EPLSAF tikslo padėti skurstantiems asmenims, o taip pat sudaryta galimybė anksčiau įtraukti skurdo riziką patiriantį asmenį į aktyvios darbo rinkos politikos ir socialinės įtraukties didinimo intervencijų veiklas.
- Siekiant išvengti paramos gavėjų stigmatizavimo, paraginti partnerius skirti daugiau dėmesio paramos dalintojų parengimui ne tik techniniais-logistiniais paramos dalijimo aspektais, bet ir paruošti bendravimui su jautria socialine grupe, nepamiriant jos orumo.
- Siekiant vengti paramos stigmatizavimo, skatinti maisto tiekėjus naudoti spalvotas etiketes, priartinant produktų pakuotės vaizdą prie prekybos vietose įsigyjamų produktų. Siekiant didinti programos žinomumą tarp pačių paramos gavėjų ateityje rekomenduojame rinktis įsimintinesnį, patrauklesnį programos arba įgyvendinamo projekto pavadinimą, nenaudoti žodžių junginio „labiausiai skurstantiems asmenims“.
- Siekiant skatinti pozityvias nuostatas apie maisto paketo krepšelį, dalinti informaciją apie tikslinei grupei mažai pažįstamus produktus bei receptus, ką iš produktų galima pasigaminti.
- Siekiant efektyvesnio maisto produktų išdalijimo, peržiūrėti teikiamų maisto produktų pakuočių reikalavimus, tam, kad būtų užtikrinamas pakuočių patvarumas.
- Inicijuoti patirties apsikeitimo veiklas, leidžiančias partneriams pasidalinti gerosiomis pamokomis ir patarimais, kaip optimizuoti logistikos, sandėliavimo darbus, išlaidas, pritraukti savanorių, bendrauti su tiksline grupe. Išlaidas gerosios patirties mainams ir partnerių organizacijų gebėjimų stiprinimui galima būtų dengti techninės paramos lėšomis.